

BENELUX NMEDO-DAGEN
Seminarie over klimaateducatie
D.D. 26 en 27 Maart 2025

COLOFON

Verslaglegging en organisatie team:

- **Marie Paule Kremer**
Adviseur bij het ministerie van Milieu, Klimaat en Biodiversiteit - mariepaule.kremer@mev.etat.lu
- **Eric Schweicher**
Team "Natur erliewen", Afdeling Pedagogisch aanbod, Nationale Jeugddienst, ministerie van Onderwijs, Kinderen en Jongeren - Eric.SCHWEICHER@snj.lu
- **Marc Naessens**
Beleidsadviseur, Directie Beleid, Benelux Secretariaat-generaal - m.naessens@benelux.int

Copyrights foto's, presentaties, cartoons:

Niet-commercieel gebruik is toegestaan met vermelding van het auteursrecht in minimaal 8 pt. Voor elke publicatie moet toestemming worden gevraagd.

- **Foto's:** Beschikbaar op [Canto](#) tot eind december 2025. Gebruik met vermelding van copyright ©MECB/Studion Photography
- **Presentaties:** gebruik met instemming en vermelding van de respectieve auteur.

Permanente downloads:

- **Cartoons:** www.BNE.lu . Niet-commercieel gebruik met vermelding van copyright **Margreet de Heer/ MECB**
- **Toolkit:** Beschikbaar op <https://climate.benelux.int/climate-education>
- **Verslag:** Beschikbaar op <https://climate.benelux.int/climate-education>

BE THE CHANGE YOU WANT TO SEE

INHOUDSOPGAVE

WOENSDAG 26 MAART 2025: OPENING	4
Sessie 1: Stand van zaken: Klimaatverandering	7
Sessie 2: Het antwoord ?	12
Sessie 3: Psychologische uitdagingen	14
Sessie 4: Best practices	16
DONDERDAG 27 MAART 2025	22
Sessie 5: Ervaringen van de Klimaatjongeren	23
Sessie 6 A: Klimaateducatie in het schoolprogramma	26
Sessie 6 B: Klimaatcommunicatie	27
SIDE PROGRAM	31
PROGRAMMA	33

WOENSDAG 26 MAART 2025: OPENING

Veertig jaar milieueducatie in de Benelux: een jubileum gevierd tijdens een seminar over klimaateducatie

Op 26 en 27 maart 2025 was het Biodiversum bezoekerscentrum in het Luxemburgse Remerschen gastheer voor de Benelux-dagen Natuur- en Milieueducatie. Het seminar, georganiseerd in samenwerking met het Luxemburgse Benelux-voorzitterschap en met als onderwerp klimaateducatie, werd geopend in het bijzijn van Serge Wilmes, minister van Milieu, Klimaat en Biodiversiteit.

Ruim 100 deelnemers, waaronder experts, beleidsmakers en jongeren, namen deel aan dit event, waarbij veertig jaar commitment van de Benelux op het gebied van milieueducatie werd gevierd. Milieueducatie blijft niet beperkt tot het overdragen van kennis over klimaat of biodiversiteit, maar is vooral bedoeld om burgers te vormen die in staat zijn de wereld om zich heen te begrijpen, te anticiperen op de uitdagingen van morgen en innovatieve oplossingen te bedenken. Het evenement benadrukt ook het belang van een interdepartementale aanpak om toekomstige klimaatuitdagingen aan te gaan.

v.l.n.r. Jean-Claude Meyer, Carin Lobbezoo, Serge Wilmes

De minister opent het seminar.

Bij de opening van het seminar prezen minister Serge Wilmes, de Nederlandse ambassadeur in Luxemburg, Carin Lobbezoo, en Jean-Claude Meyer, adjunct-secretaris-generaal van de Benelux, veertig jaar inzet voor milieueducatie. De inleiding werd verzorgd door **Georges Metz**, directeur van de nationale jeugdendienst (*Service national de la Jeunesse*).

SERGE WILMES, minister van Milieu, Klimaat en Biodiversiteit

“De bescherming van het klimaat raakt ons allemaal en vereist collectieve actie op alle niveaus: overheden, verenigingen, lokaal en individueel. Door het systematisch informeren en bewustmaken van het brede publiek kan duurzame verandering worden ingezet. Deze oproep tot veerkracht moet ook gericht zijn aan jongeren, via formeel leren op school, maar ook tijdens hun buitenschoolse activiteiten. Alleen door alle generaties te mobiliseren, kunnen we samen de klimaatuitdagingen van vandaag en morgen oppakken” aldus minister Serge Wilmes.

v.l.n.r. Jean-Claude Meyer, Carin Lobbezoo, George Metz

Jean-Claude Meyer en Carin Lobbezoo onderstreepten het belang van internationale samenwerking: “Het klimaat houdt niet op bij de grenzen van de Benelux-landen. Het vereist versterkte samenwerking met naburige regio’s en landen evenals met andere regionale samenwerkingsverbanden, vooral binnen de Europese Unie, om invloed uit te oefenen bij internationale debatten.”

Sinds 1985 is de Benelux pionier in het stimuleren van projecten en ideeën gericht op natuurbehoud en ecologische bewustwording. Door de decennia heen is deze traditie verrijkt, waarbij klimaateducatie in 2025 een essentiële pijler is geworden en toekomstige generaties worden voorbereid op de uitdagingen van de klimaatverandering en de noodzaak van intensievere klimaatmaatregelen. Deze 40-jarige traditie vormt nu een basis die de Benelux tot een inspirerend model voor heel Europa maakt.

Een rijk gevuld programma met internationale experts en jongeren

Het seminar bood een gevarieerd en boeiend programma, met sessies over de stand van de wetenschappelijke kennis over klimaatverandering, waaronder een opvallende bijdrage van professor Jean-Pascal Van Ypersele, voormalig vicevoorzitter van het IPCC. Andere sessies behandelden psychologische uitdagingen zoals eco-angst, terwijl inspirerende voorbeelden van goede praktijken uit de Benelux-regio werden belicht. Op de tweede dag, 27 maart, deelden de Climate Youth Delegates uit Luxemburg, België en Nederland hun ervaringen en aanbevelingen na een jaar van vertegenwoordiging van jongeren. Vervolgens vonden twee parallelle workshops plaats om de discussies te verdiepen: een over de integratie van klimaateducatie in schoolcurricula, en een andere over effectieve communicatie rondom klimaatuitdagingen. Deze sessies waren bedoeld om ideeën om te zetten in concrete acties.

Een blik op de toekomst

De Benelux-dagen voor natuur- en milieu-educatie werden op 27 maart afgesloten met een sessie gericht op de vooruitzichten voor de komende jaren. Deze sessie had als doel concrete voorstellen te identificeren om klimaateducatie op scholen te intensiveren, jongere generaties te mobiliseren rond duurzame initiatieven en de ecologische transitie in de drie landen te versnellen. Deze inspanningen weerspiegelen de toewijding van de Benelux om een veerkrachtige toekomst op te bouwen in het licht van de klimaatuitdagingen.

Sessie 1: Stand van zaken: Klimaatverandering

Prof. BART VAN DEN HURK

De toestand van het klimaat laat een gestage toename van broeikasgassen zien, zonder dat er een significante vermindering van de uitstoot in zicht is. De opwarming is algemeen, heeft nog nooit eerder plaatsgevonden en zal zich voortzetten. De gevolgen zijn enorm en hebben invloed op de gezondheid, de toegang tot water, de frequentie van branden, de stijging van de zeespiegel en de stabiliteit van ecosystemen. Deze gevolgen zijn waarneembaar aan de hand van wetenschappelijke gegevens, economische rapporten, zoals die van verzekeringsmaatschappijen, en landbouwopbrengsten. Verschillende niveaus van opwarming zullen zeer uiteenlopende gevolgen hebben. Om dit fenomeen te beperken, is koolstofneutraliteit op korte termijn onontbeerlijk. Het terugdringen van de uitstoot is een noodzaak en de verwijdering van CO₂ zal de moeilijk te vermijden uitstoot moeten compenseren. Een doeltreffende klimaatmitigatie zal de noodzaak van klimaatadaptatie verminderen, maar deze blijft cruciaal en moet gelijke tred houden met de evolutie van de gevolgen. Bepaalde effecten, zoals onomkeerbare verliezen en schade, zijn onvermijdelijk en moeten in aanmerking worden genomen. In deze context speelt het IPCC een sleutelrol door op objectieve, open en transparante wijze de wetenschappelijke, technische en sociaaleconomische kennis over de risico's van klimaatverandering, de gevolgen ervan en de oplossingen voor aanpassing en mitigatie te evalueren.

YOUNGO, de officiële jongerenvertegenwoordiging bij het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering (UNFCCC – Home - YOUNGO), wil het klimaatbeleid en de klimaatwetenschap toegankelijk maken voor jongere generaties door middel van workshops, campagnes en educatieve content. De Keeling Society ([The Keeling Society | Climate Change](#)) zet zich hier ook voor in met haar initiatief “IPCC for You(th)”. Daarnaast belicht het Internationaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling (IISD - [International Institute for Sustainable Development](#)) de uitdagingen op het gebied van gender, gelijkheid en rechtvaardigheid bij de aanpassing aan de klimaatverandering, op basis van het AR6-rapport van Werkgroep II van het IPCC. Er is een stripverhaal gemaakt om de ervaringen van de Afrikaanse bevolking met klimaatverandering te illustreren. Er zijn ook discussievragen opgesteld om educatiemedewerkers en opleiders ondersteuning te bieden.

Wat vindt u van individuele verantwoordelijkheid en van de overheid, en van de verantwoordelijkheid van jongeren? Is dit een complex onderwerp?

Een Nederlandse filosoof legt uit dat solidariteit en individuele verantwoordelijkheid hun grenzen hebben: we kunnen niet voor alles verantwoordelijk zijn. Elke actie heeft gevolgen en het is essentieel om je eigen (deel-)verantwoordelijkheid te erkennen. Jongeren bij deze kwesties betrekken is logisch, maar vanuit ethisch oogpunt levert dat een paradox op: we vragen hen om actie te ondernemen ten aanzien van een situatie waarvoor zij niet verantwoordelijk zijn. Toch is het cruciaal om actief te blijven. Een treffend voorbeeld is de Luxemburgse ngo Youth for Planet, die de inzet van jongeren in de strijd tegen klimaatverandering onder de aandacht brengt. We herinneren ons nog de 16-jarige jongen uit Kentucky die een klacht indiende tegen het gebrek aan actie tegen klimaatverandering. Zowel in de VS als in Luxemburg gaan er stemmen op om het ontbreken van een plan B voor de milieucrisis aan de kaak te stellen.

Maar hoe kunnen we de ogen van banken, media en politici echt openen voor de urgentie om actie te ondernemen?

De klimaatverandering wordt beïnvloed door menselijke activiteiten die decennialang of zelfs eeuwenlang een impact hebben op het klimaatsysteem. Om de wereldwijde opwarming te beperken, is het van cruciaal belang om zo snel mogelijk een netto-nuluitstoot te bereiken, maar de huidige verbintenissen in het Akkoord van Parijs blijven ontoereikend.

Er bestaan al oplossingen in alle sectoren die de uitstoot tegen 2030 met de helft kunnen verminderen. Op het gebied van energie is het absoluut noodzakelijk om het gebruik van fossiele brandstoffen te verminderen, elektrificatie te bevorderen en de energie-efficiëntie te verbeteren. Het gebruik van alternatieve energiebronnen, zoals waterstof en duurzame biobrandstoffen, is eveneens van essentieel belang.

De transportsector moet inzetten op het verminderen van de vraag en op koolstofarme technologieën: elektrische voertuigen, geavanceerde batterijen en alternatieve brandstoffen voor de luchtvaart en de scheepvaart. In steden zijn een betere stadsplanning, elektrificatie en een duurzamer verbruik nodig.

Gebouwen kunnen tegen 2050 koolstofneutraal worden dankzij renovatie en ambitieuze normen voor nieuwbouw. De industrie moet efficiënter omgaan met materialen, meer recyclen en koolstofarme productieprocessen invoeren, hoewel dat een uitdaging blijft. Ook landgebruik speelt een belangrijke rol door natuurlijke ecosystemen te beschermen en te herstellen om CO₂ op te nemen, maar dit kan een achterstand in het terugdringen van de uitstoot niet compenseren.

Er is ambitieus beleid en betere coördinatie nodig om de transitie te versnellen. De financiering blijft ontoereikend, met financiële middelen die drie tot zes keer lager liggen dan wat er tegen 2030 nodig is, hoewel er wereldwijd voldoende kapitaal beschikbaar is. De uitdaging is nog groter voor ontwikkelingslanden.

De mensheid heeft een keuze: nu handelen voor een duurzame toekomst.

Link naar meer gedetailleerde informatie: [Jean-Pascal van Ypersele - Conferences](#)

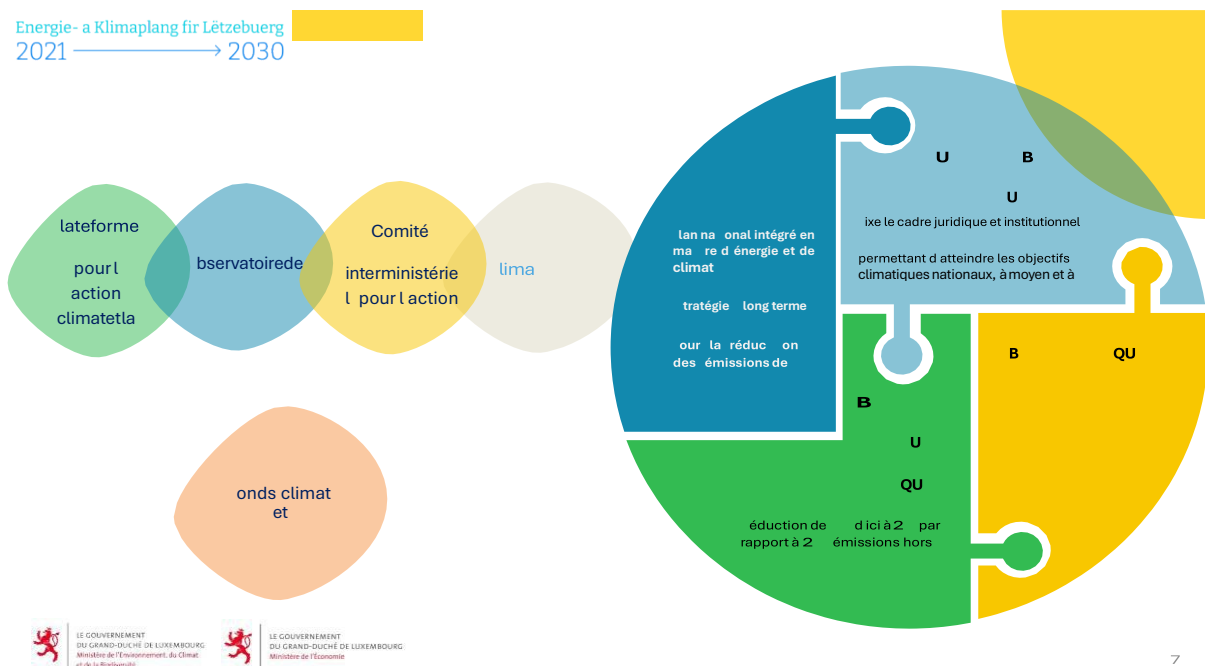

Het Nationaal Energie- en Klimaatplan (PNEC) heeft verschillende doelstellingen voor 2030: een vermindering van de broeikasgasemissies met 55 % ten opzichte van 2005, een aandeel van 35 tot 37 % hernieuwbare energie in het bruto-eindverbruik van energie en een verbetering van de energie-efficiëntie met 44 %.

Het plan is gebaseerd op vijf dimensies en is van toepassing op zes kernsectoren, met sectoroverschrijdende maatregelen zoals de CO₂-taks, het Klimaatpact 2.0 met de gemeenten, een strategie voor decarbonisatie van de overheid en het gebruik van duurzame financiering. Er worden ook acties ondernomen om de burgers bewust te maken, beroepsopleiding aan te moedigen en burgerparticipatie te bevorderen.

Op het gebied van hernieuwbare energie voorziet het PNEC in een steunregeling “Klimabonus Erneierbar Energien”, stimulansen voor fotovoltaïsche energie, een verplichting tot “PV-ready”-uitrusting voor bepaalde gebouwen en maatregelen om de vergunningsprocedures te vereenvoudigen. Het omvat ook de ontwikkeling van infrastructuur voor hernieuwbare waterstof, een biogasstrategie en de bevordering van warmte- en koudenetten en geothermie.

Energie- a Klimaplang fir Lëtzebuerg
2021 → 2030

Wat gebouwen betreft, voorziet het plan in financiële steun voor energierenovatie, uitfasering van fossiele verwarming en een renovatieverplichting voor bepaalde functionele gebouwen. In Differdange wordt een proefproject opgestart en wordt een nationale begeleidingsinstantie voor renovatie en fotovoltaïsche energie opgericht. Opleiding van geschoolde arbeidskrachten en decarbonisatie van de bouwsector staan eveneens op het programma.

Voor de mobiliteitssector voorziet het PNEC in het Nationaal Mobiliteitsplan 2035, steun voor de aankoop van emissievrije voertuigen en schone vrachtwagens, en een systeem voor sociale autoleasing. De installatie van laadpalen wordt vergemakkelijkt en er worden maatregelen genomen om de verkeerssnelheid te verminderen, de registratiebelasting te herzien en het goederenvervoer en de logistiek koolstofarm te maken.

Sessie 2: Het antwoord?

Dr. CLAUDIA HITAJ

Het antwoord van de samenleving op klimaatverandering bekeken vanuit sociologisch onderzoek.

De belangrijkste doelstellingen zijn het inventariseren van de huidige situatie, het identificeren van lacunes in kennis en van belemmeringen voor de uitvoering, en het vergroten van het inzicht in de motivatie en de beleving van burgers.

Deze initiatieven bieden verschillende voordelen: ze zijn eenvoudig te beheren en kunnen zowel door de overheid als door externe spelers worden opgezet. Ze maken het ook mogelijk om het sentiment onder de bevolking, dat vaak alleen op anekdotisch bewijs is gebaseerd, te kwantificeren.

Er zijn verschillende studies over dit onderwerp uitgevoerd.

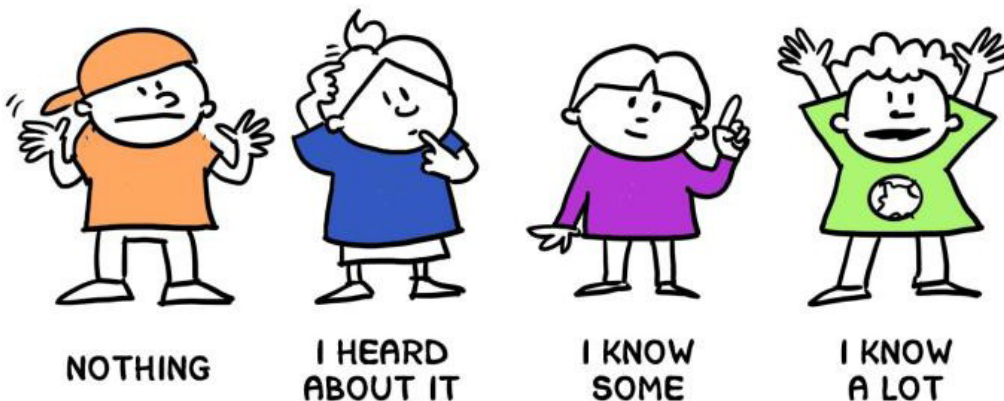
Onder andere UNESCO 2022 “Youth Demands for Quality Climate Change Education”. Hieraan hebben 166 landen deelgenomen met 17.500 antwoorden. Deze studie is echter niet representatief.

Een andere recente studie is UNICEF/Gallup 2022 “The changing childhood Project” – 55 landen, 21.000 antwoorden, representatief, maar zonder de Benelux.

Er waren ook de EIB Climate Survey 2023-24, het Observatoire de la politique Climatique (OPC) 2024 Climate Attitudes in Luxembourg en de Youth Survey Luxembourg (2021).

Op de vraag hoe zij graag zouden zien dat klimaatverandering op school wordt onderwezen, geeft de meerderheid de voorkeur aan een apart vak of een vak dat in verschillende vakken wordt geïntegreerd, in plaats van alleen in natuurwetenschappen. Deze tendens zien we in alle leeftijdsgroepen en regio's.

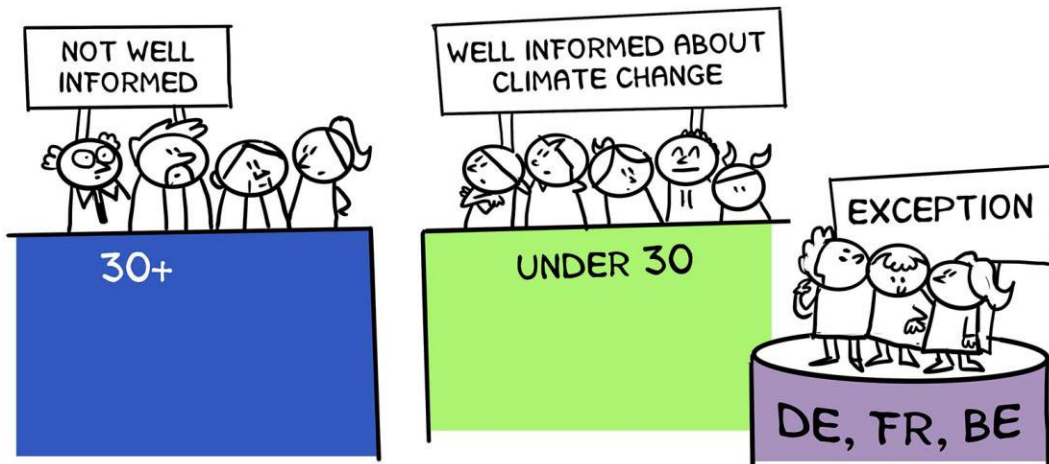
SURVEY: WHAT DO YOU KNOW ABOUT CLIMATE CHANGE?

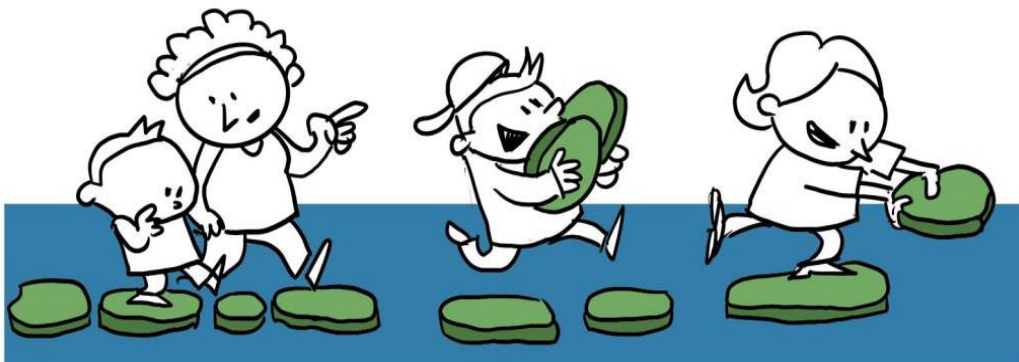
Conclusie:

Een goede kennis van de klimaatverandering is essentieel om de bevolking mee te krijgen en de overheid in staat te stellen een doeltreffend beleid te voeren, ook al is dat op korte termijn niet populair. Jongeren vragen om interdisciplinaire, interactieve en actiegerichte klimaateducatie. Ze willen dat leerkrachten beter worden opgeleid en ondersteund, dat scholen een sleutelrol spelen in dit leerproces en dat ze meer inspraak krijgen in klimaatbeslissingen. Ten slotte benadrukken ze het belang van het koppelen van klimaateducatie aan de lokale realiteit.

GENERATION GAP

EVERY STEP HELPS

Sessie 3: Psychologische uitdagingen

CAMILLE MOUGIAMA, Université Catholique de Louvain

De heer Mougiama, klinisch psycholoog en doctoraatsonderzoeker, behandelt klimaatangst in hoofdstuk 7 van het NEKP (Nationaal Energie- en Klimaatplan) en beschrijft het gevoel overweldigd te worden door iets dat te groot is.

Eco-angst omvat cognitieve en emotionele dimensies, evenals een functionele dimensie. Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen 'maladaptieve' (slecht aangepaste) en 'adaptieve' (goed aangepaste) reacties op klimaatangst. Jongeren ervaren meer angst, met hoge percentages bij boeren, wat verband zou kunnen houden met een vorm van eco-bewustzijn.

JULIA PRUY, CEPAS Luxemburg

Het is essentieel om naar je lichaam te luisteren om je emoties en reacties beter te begrijpen, want de mens is in de eerste plaats een gevoelig wezen en pas daarna een rationeel wezen. Door emotioneel evenwicht te vinden, blijf je veerkrachtig en voorkom je dat je overweldigd of ongevoelig wordt.

Bij educatie over klimaatverandering volstaat het niet om schokkende beelden te tonen om bewustwording te creëren. De kwaliteit van de boodschap is belangrijker dan de kwantiteit. Dat betekent dat we bijzondere aandacht moeten hebben voor de kwaliteit van onze emoties, ons denken en onze interacties met onze sociale en natuurlijke omgeving. Inspirerende leerkrachten spelen een sleutelrol in deze overdracht en iedereen kan op zijn eigen niveau bijdragen aan een positieve verandering.

FROM *ECO-ANXIETY* TO *ECO-ACTION*!

Om eco-angst beter te beheersen, is het essentieel om opnieuw verbinding te maken met de natuur, steun te zoeken binnen een gemeenschap en je verbeelding te voeden met positieve verhalen. Door actie te ondernemen en je concreet in te zetten, kun je angst omzetten in een aanjager voor verandering, terwijl een beter begrip van de uitdagingen helpt om de situatie inzichtelijker te maken.

Écotopie ([Écotopie - Laboratoire d'écopédagogie • Accueil](#)) biedt trainingen aan over eco-angst, met name om hoopgevende verhalen te helpen formuleren en een constructievere visie op de toekomst te stimuleren.

FIND BETTER WORDS

ECO-
ANXIETY

ECO-
EMPATHY

SHARE INSPIRATIONAL STORIES

Sessie 4: Best practices

Begeleiding naar groene loopbanen ('beroepen in de ecologische transitie')

KATHLEEN LAPIE, Maison de l'orientation (L)

<https://maison-orientation.public.lu/fr.html>. Euroguidance = netwerk van professionals voor begeleiding en advisering. Oriëntatie naar duurzame ontwikkeling, bijv. duurzame financiering, groene beroepen

WWF- Empowering Future Educators: Integrating Climate Change Education & Inner Development Goals

STEVEN VAN DEN PANHUYZEN, Education Officer, WWF-Belgium Scholen (B)

[Scholen | WWF België](#). Doelstelling: leerkrachten de instrumenten en kennis aanreiken die zij nodig hebben om leerlingen bewust te maken.

- De **Youth Group van WWF** organiseert workshops om leerkrachten op te leiden door middel van
 - **Quizen** en interactieve spellen.
 - Ontwikkeling van **nieuwe vaardigheden** zoals:
 - Kritisch denken
 - Langetermijnvisie
 - Verantwoordelijkheidsgevoel
 - Factchecking
- Na de opleiding **moeten de leerkrachten een project organiseren** op hun school om wat ze hebben geleerd in de praktijk te brengen.
- **Impact:** aanzienlijke verbetering van de vaardigheden en leermethoden.

ASTM – lokaal en nationaal commitment: Lokale en nationale betrokkenheid bij wereldwijde klimaatrechtvaardigheid eisen en bevorderen door nauwe samenwerking tussen Noord en Zuid

BIRGIT ENGEL, Action Solidarité Tiers-Monde (L)

ASTM werkt samen met andere ngo's om **actief burgerschap te bevorderen** via drie pijlers:

- **Solidariteitsprojecten** in het Mondiale Zuiden (Global South).
- **Bewustmaking** van het publiek rond ecologische en sociale uitdagingen.
- **Analyse en beleidswerk** om systeemveranderingen te promoten.

In scholen en jeugthuizen organiseren ze **opleidingen en workshops** met aangepast didactisch materiaal.

www.astm.lu

www.klimabuendnis.lu

Klimaatverandering in Luxemburg: presentatie van een activiteit voor middelbare scholen (voortgezet onderwijs) en een breder project

LINA REDING, JEANNE SCHOLTES, Equipe « Vivre la Nature, » Service national de la Jeunesse, Centre Hollenfels (L)

Bewustmaking van jongeren door middel van interactieve workshops om de gevolgen van klimaatverandering en oplossingen en adaptatiestrategieën te ontdekken.

- Doelstelling: het versterken van het vermogen van jongeren om actie te ondernemen, zowel in het kader van klimaatmitigatie als klimaatadaptatie.

- Concrete voorbeelden: Hoe reageren op een hitteberoerte?

<https://erliewen.snj.lu/hollenfels/>

Biodiversum – centre nature ANF: Het klimaat en ik: activiteit van het Centre Nature et Forêt Biodiversum

LUC GOSSMANN, educatief medewerker, Administration Nature et Forêts (L)

- Benadrukt **het belang van biodiversiteit** d.m.v. wetenschappelijke experimenten en markante feiten.
- Onderscheid maken tussen **mariene en terrestrische biodiversiteit**.

[Le centre nature et forêt Biodiversum Camille Gira - d’Natur erliewen - Portail de l’environnement - emwelt.lu - Luxembourg](#)

Youth4planet: korte presentatie van onze acties en doelstellingen

TOBIAS HEWER, SEMION SMOLENSKIY, youth4planet (L)

Bewustmaking van jongeren door middel van **korte films** om de klimaatcrisis tastbaarder te maken. Gebruik van media en sociale media voor uitwisseling tussen jongeren.

https://youth4planet.com/y4p_teams/youth4planet-luxemburg/

Duurzame digitalisering (met bijzondere aandacht voor de CO₂-balans van het gebruik van digitale media)

ANNE SCHEER, Naturpark Öewersauer; EVA RABOLD, Naturpark Our; ISABELLE LORIG, Natur-& Geopark Möllerdall (L) Natur&Geopark Möllerdall

Jongeren brengen gemiddeld 45 min. per dag door op TikTok, wat neerkomt op 52 gr. CO₂, d.w.z. 92 kg CO₂/jaar, met de auto 427km (Luxemburg- Amsterdam).

Hoe kunnen we duurzamer zijn in de digitale wereld? Apparaten langer gebruiken, repareren, hergebruiken. Video's streamen in lagere kwaliteit, de cloud beperken tot het essentiële, de

mobiele telefoon alleen gebruiken wanneer dat noodzakelijk is.

'CarbonNerds' en CO₂-voetafdruk calculator

Tools en projecten om beter zicht te krijgen op je CO₂-voetafdruk in Luxemburg en deze te verkleinen:

- <https://www.list.lu/en/environment/project/carbonnerd/>
- https://gouvernement.lu/fr/actualites/toutes_actualites/communiqués/2023/11-novembre/07-myimpact.html
- https://zpb.lu/zpbmedia_cpt/co2-rechner/

Klimaatadaptatiestrategie van het ministerie van Milieu, Klimaat en Biodiversiteit (Mecb) (L)

Presentatie door MARIE-PAULE KREMER (Mecb)

Neem deel aan de strategie voor aanpassing aan de gevolgen van de klimaatverandering!

De gevolgen van de klimaatverandering hebben directe en indirecte uitwerking op de hele samenleving. Er zijn maatregelen mogelijk om onze kwetsbaarheid te verminderen en onze weerbaarheid te vergroten. De strategie voor aanpassing aan de gevolgen van de klimaatverandering is van cruciaal belang om de bevolking te beschermen.

Neem deel aan het uitwerken van deze strategie tijdens 5 publieke informatie- en discussiebijeenkomsten.

Agissons maintenant pour un avenir meilleur

Réunions d'information publiques

- 2 avril à Echternach
- 23 avril à Steinfort
- 28 avril à Esch-sur-Alzette
- 5 mai à Hosingen
- 14 mai à Walferdange

Een klimaateducatieve schooltuin: van verharde woestijnen naar eetbare schooltuinen

AMELIE BRENNER, VALERIE KLEIN, Centre d'Initiative et de Gestion locale d'Esch-sur-Alzette (L)

Léieren am Gaart

- Aanleg van groene zones in scholen om het milieubewustzijn te vergroten en volledig verharde speelplaatsen te vermijden.

<https://www.leierenamgaart.lu/>

Klima-Agence: activiteiten rondom bewustmaking en begeleiding en het programma Klimaatpact voor gemeenten in Luxemburg

FENN FABER, Klima-Agence Luxemburg (L)

Het klimaatagentschap vormt de schakel tussen klimaatactie van professionals, gemeenten en burgers: het biedt praktische hulpmiddelen, informatiebijeenkomsten en gratis advies om de ecologische transitie en decarbonisatie te begeleiden in het kader van het klimaatpact. Daartoe is het erkend door het ministerie van Milieu, Klimaat en Biodiversiteit. <https://www.klima-agence.lu/en>.

**PLANS ARE JUST PAPER
PUT THEM INTO
ACTION !**

IMPACT Project Impact assessment for action competence
DR J. BOEVE-DE PAUW, Universiteit van Utrecht (NL)

Het onderzoeksproject analyseert actiegericht onderwijs en leren, en de ontwikkeling van actiecompetentie n.a.v. educatieve projecten. Het beoogt maatregelen voor de evaluatie van het onderwijsaanbod te ontwikkelen en te testen. (*Action competence, action oriented teaching and learning*). Er wordt samengewerkt met UNECE.

<https://www.uu.nl/en/masters/organising-social-impact>

ESE MARIE-ALIX DALLE, JULIEN GANNARD – Duurzaamheids- en milieueducatie (L)

Op een speelse en wetenschappelijke manier handvatten bieden om inzicht te krijgen in onze omgeving

ESE maakt gebruik van speelse en wetenschappelijke hulpmiddelen zoals een fresco over het klimaat, mobiliteit, voetbal, biodiversiteit en digitalisering, en het hoofd-hart-handenmodel.

Klimaatfresco-begeleider worden om deze tool in uw bedrijf te kunnen gebruiken.

[Luxembourg Environment and Sustainability Education](#)

Äerdschëff- Vakoverschrijdende educatie over milieu- en klimaatvraagstukken
TARIK BOURIACHI, Aerdscheff

Vakoverschrijdende educatie over milieu- en klimaatvraagstukken

Op te zetten vakoverschrijdende educatie: projecten over specifieke onderwerpen voor bepaalde vakgebieden. A.I.-gerelateerde projecten: klimaat-, sociale en democratische uitdagingen. Project met het Atert lyceum van Redange. Er is behoefte aan de ontwikkeling van lesmateriaal en didactische hulpmiddelen per thema.

[Aerdscheff – A Healthy and Comfortable, Self-Sufficient Space for Human Learning and Flourishing](#)

Move: activiteiten voor jongeren, jongerenprojecten, ecologische beweging (L)

ERIC SCHWEICHER, SNJ Hollenfels

Move is een groep jongeren die zich inzet voor een toekomstgerichte en milieuvriendelijke samenleving.

Hun doel: een stem geven aan jongeren die zich willen inzetten voor een duurzame levenswijze.

Bijeenkomst/activiteit elke woensdag van 16 tot 18 uur in het Oekozynter Pafendall

Onderwerpen: klimaatverandering, biodiversiteit, globalisering, consumptie, landbouw, mobiliteit, educatie, democratie, ...

<https://move.meco.lu>

move@oeko.lu

DONDERDAG 27 MAART 2025

Sessie 5: Ervaringen van de Klimaatjongeren

De presentatie van de Youth Delegates laat zien wat de uitdagingen en verwachtingen van jongeren zijn op het gebied van klimaateducatie en betrokkenheid bij de milieucrisis in meerdere Europese landen, met name Nederland, België en Luxemburg.

Nederland: TOMMY BLOMVLiet en SARAH NASRAWI

De inzet van jongeren voor het klimaat is vooral gebaseerd op vrijwilligerswerk buiten school, maar échte institutionele steun ontbreekt. Daarbij zijn er meerdere obstakels: een gebrekkige coördinatie van initiatieven, politieke weerstand door het idee dat het om ideologische indoctrinatie gaat, desinformatie en fake news, en leraren die door tijdgebrek of gebrek aan opleiding soms last hebben van het imposter syndroom.

België: GAËTAN DE BAENE en CAROLINE HERMAN

Jongeren formuleren adviezen en organiseren raadplegingen via enquêtes en interviews op scholen. Een belangrijk punt van zorg is het gebrek aan informatie over de klimaatuitdagingen: 80 % van de jongeren is niet op de hoogte van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's). Klimaatrechtvaardigheid is ook een centraal thema. Er zijn belemmeringen voor een betere integratie van het klimaat in het onderwijs, waaronder het gebrek aan betrouwbare informatiebronnen gelet op de sociale netwerken en de opkomst van het populisme, dat de geloofwaardigheid van wetenschappers ter discussie stelt.

Luxemburg: NATASHA LEPAGE en FRIDA THORSTEINSDOTTIR

Klimaateducatie is grotendeels afwezig in scholen, waardoor jongeren machteloos staan tegenover de crisis. Velen voelen zich hulpeloos en hebben last van eco-angst, terwijl sommige gemotiveerde leerlingen overspoeld worden door informatie. De polarisatie is groot: sommige jongeren zijn angstig, anderen haken volledig af. Er is een gebrek aan mogelijkheden om invloed uit te oefenen op het klimaatbeleid en er is behoefte aan een sterkere koppeling tussen educatie, klimaat en beleid.

[Climate Youth Delegates Luxembourg Actuel - de Jugendrot](#)

Aanbevelingen

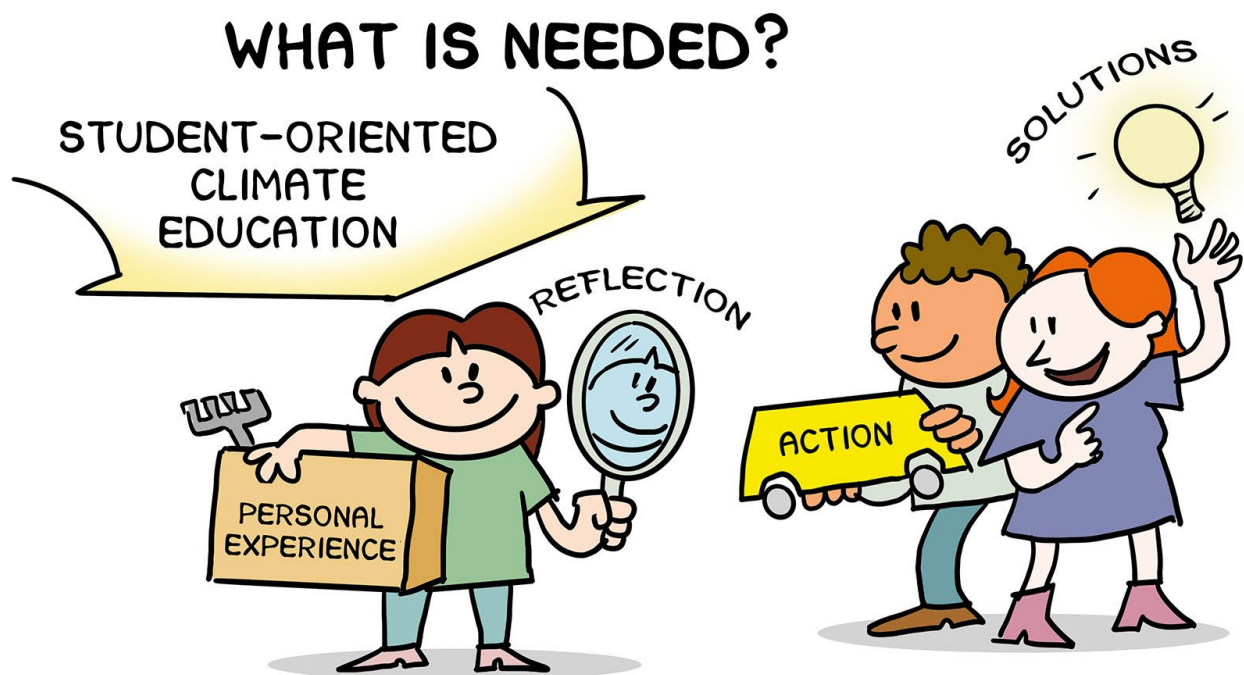
- **Integrale schoolaanpak:** klimaateducatie mag niet beperkt blijven tot de lessen, maar moet in de hele school worden geïntegreerd (uitstapjes, voeding, infrastructuur).
- **Positieve berichtgeving:** zeg niet 'er is geen tijd voor', maar breng ook oplossingen ter sprake.
- **Tijd en financiering:** er is ondersteuning nodig om initiatieven van jongeren te versterken.
- **Een band creëren:** veel jongeren zijn niet geïnteresseerd in het klimaat omdat ze zich er niet bij betrokken voelen. Er moet een concrete link worden gelegd met hun dagelijks leven.

Aangekaarte problemen

In Luxemburg ontbreken plekken waar jongeren kunnen leren hun mening te uiten en te debatteren over klimaatkwesties. In Nederland wordt activisme vaak negatief beoordeeld en als radicaal beschouwd, omdat men de drijfveren van 'activisten' niet begrijpt. Verandering kan echter ook voortkomen uit andere vormen van engagement, zoals politiek of wetenschappelijk onderzoek.

Conclusie:

Jongeren vragen om meer actie en willen betrokken worden bij beslissingen over het klimaat. De inzet moet collectief zijn en door alle actoren in de samenleving worden gedragen. Milieueducatie en de geestelijke gezondheid van jongeren zijn met elkaar verbonden. De school speelt een rol als sociale ongelijkheidsbestrijder.

Sessie 6 A: Klimaateducatie in het schoolprogramma

Na de inleiding door Peter Duifhuis wordt sessie 6A opgesplitst in drie workshops, begeleid door Anne-Marie McHugh (docente), Peter Duifhuis (onderzoeker en docententrainer) en Jelle Boeve-De Pauw (onderzoeker en docententrainer).

De deelnemers zijn toegerust om klimaatverandering in het schoolprogramma op te nemen.

Thema's:

Kennis over klimaatverandering. De deelnemers hebben kennisgemaakt met de integratie van kennis over klimaatverandering op de St Georges-school in Luxemburg en met een aanpak voor een kennisbank over klimaatverandering ([Hogeschool Utrecht, 2025](#)).

Ze wisselden ideeën uit over hoe dit naar verschillende onderwijsniveaus, zoals basisonderwijs, lager secundair onderwijs, hoger secundair onderwijs en tertiair onderwijs (of hoger onderwijs) kan worden vertaald.

Competentiekaders voor Educatie voor Duurzame Ontwikkeling (EDO) (GreenComp, Bianchi et al., 2022). De deelnemers maakten kennis met twee kaders voor EDO en voorbeelden van pedagogische benaderingen. Ze wisselden ideeën uit over wat in de leerplannen moet worden opgenomen en hoe deze benaderingen op verschillende

onderwijsniveaus kunnen worden geïmplementeerd. De deelnemers lieten zich inspireren door de integratie van competenties in de Duitse en Belgische leerplannen.

Beoordeling van competenties. De deelnemers maakten kennis met de beoordelingsmethoden voor elk kwadrant van het kader voor interactieve pedagogische methoden voor EDO (Papenfuss et al., 2019). Ze wisselden ideeën uit over hoe deze beoordelingsmethoden op verschillende onderwijsniveaus kunnen worden toegepast.

Verschillende deelnemers hebben afspraken gemaakt om ervaringen op het gebied van educatie met elkaar te blijven uitwisselen.

Sessie 6 B: Klimaatcommunicatie

Illustratrice Margreet de Heer neemt het stokje over van Selma Weber, expert op het gebied van klimaatcommunicatie, die wegens ziekte verhinderd is.

Gouden regel: focus niet op klimaatontkenners en evenmin op tegenstanders van klimaatverandering.

Enkele vuistregels:

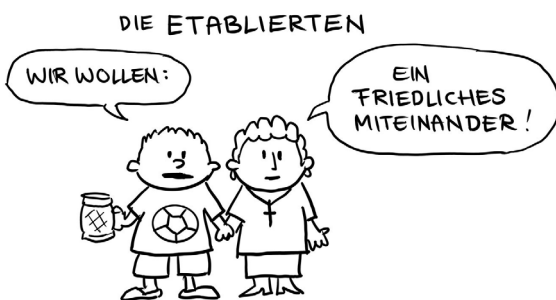
- Adem rustig door. Maak je niet boos, blijf vriendelijk en ga een gesprek aan.
- Anekdotes en verhalen – in plaats van grafieken en statistieken
- Focus op positieve aspecten!
- Anti-apocalyptisch: Fear won't do it (angst brengt je nergens)
- Licht het probleem en de oplossing toe: alles is klaar, nu alleen nog handelen.
- Over problemen praten, creëert problemen. Over oplossingen praten, creëert oplossingen.

EMPFEHLUNGEN: ANERKENNUNG + SPAß!

EMPFEHLUNGEN: VERBUNDENHEIT UND WIR-GEFÜHL BETONEN

EMPFEHLUNGEN:
FRAMINGS: "FAIRE" KLIMAPOLITIK

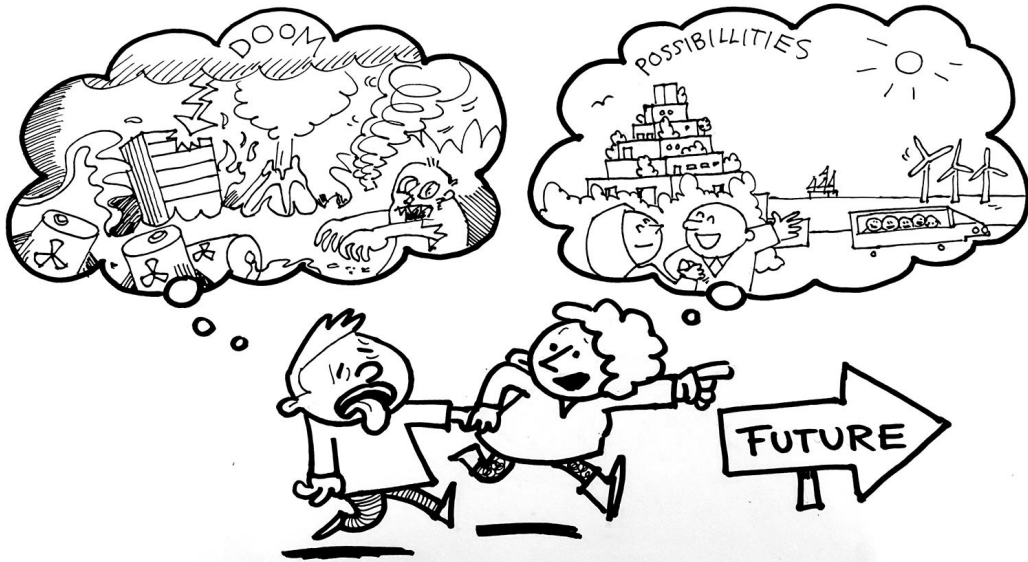

EMPFEHLUNGEN:
EVIDENZBASIERT ARGUMENTIEREN

EMPFEHLUNGEN:
SOZIAL GERECHTE ENERGIEWENDE BETONEN

FUTURE THINKING

NICHT:

ALLES WIRD GUT!

DIE JUNGEN MENSCHEN WERDEN DIE WELT RETTEN!

NEUE TECHNOLOGIEN WERDEN ALLE PROBLEME LÖSEN

ZU VIEL VERANTWORTUNG AUF DAS INDIVIDUUM

SPRECHEN MIT JUGENDLICHEN:

WAHRHEIT

EIGENE UNSICHERKEITEN (ABER SACHLICH BLEIBEN)

NICHT:

- EIGENE BELASTUNG AUF JUGENDLICHE ABWÄLZEN
- DAS THEMA AUFDRÄNGEN

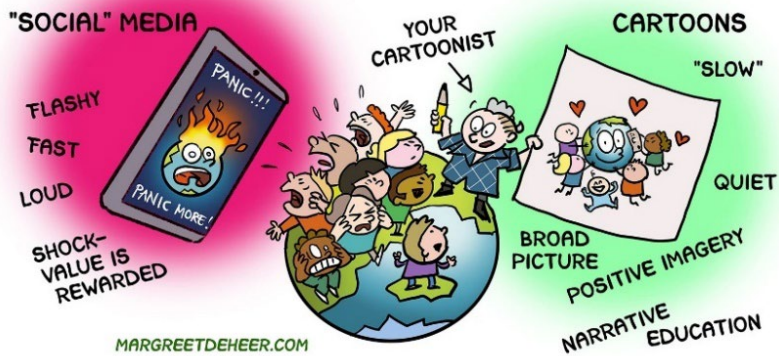

SIDE PROGRAM:

- ILLUSTRATIES DOOR MARGREET DE HEER

CAN CARTOONS SAVE THE PLANET?

- DE REIZENDE TENTOONSTELLING "THE CLIMATE COUNTDOWN - ROAD TO 2050" (reservaties monica.duarte@mev.etat.lu)

- THE CREATIVELO.BIKE by [Youth4Planet Luxembourg](#) as a co-creative messenger for Climate Action Dialogue and COP30 Brazil

PROGRAMMA

DAG 1 : WOENSDAG 26 MAART	
11.00 – 11.30	Opening door de Luxemburgse minister van Milieu, Klimaat en Biodiversiteit, dhr. Serge Wilmes ; de Luxemburgse minister van Onderwijs, Kinderen en Jeugd, dhr. Claude Meisch ; en de adjunct-Secretaris-generaal van de Benelux, dhr. Jean-Claude Meyer
11.30 – 13.00	Receptie – Buffet
13.00 – 13.05	Inleiding tot de gedachtewisselingen over het klimaat
13.05 – 14.00	<p>SESSIE 1: Stand van zaken: Klimaatverandering</p> <p>Wetenschappelijke feiten, presentatie van het laatste IPCC-rapport. Doelstellingen die moeten worden bereikt en het subsidiariteitskader dat de samenleving zichzelf op mondiaal, regionaal en lokaal niveau heeft opgelegd.</p> <p><i>Welke informatie is het meest relevant voor het starten van een constructieve dialoog met de studenten?</i></p> <p>Presentatie van de nieuwste wetenschappelijke informatie op basis van IPCC-rapporten</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prof. Bart Van den Hurk, Wetenschappelijk Directeur, Deltares, en IPCC WG2 Vice-voorzitter (NL) • Prof. Jean-Pascal Van Ypersele, Emeritus hoogleraar klimatologie en ecologie, KU Leuven; gasthoogleraar aan de Universiteit Luik, voormalig vice-voorzitter van het IPCC, (B) (via videoconferentie) • Dr. Andrew Ferrone, Deputy Director for Climate, Sustainable Development, ministerie van Milieu, Klimaat en Biodiversiteit (L)
14.00 – 14.45	<p>SESSIE 2: Het antwoord?</p> <p>Het antwoord van de samenleving op klimaatverandering bekeken vanuit sociologische onderzoeken: mindset, kennisniveau en actiebereidheid.</p> <p><i>Met welke bevragingen en onderzoeken ben je bekend? Wat zijn de mogelijke conclusies ervan en hoe kunnen we van bevragingen naar actie overgaan?</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dr. Claudia Hitaj, Adviseur Luxemburgs Ministerie van Milieu, Klimaat en Biodiversiteit (L)
14.45 – 15.00	Koffiepauze CafeTree
15.00 – 16.30	<p>SESSIE 3: Psychologische uitdagingen</p> <p>Verkenning van de verschillende psychologische aspecten en uitdagingen van klimaateducatie (eco-angst, motivatie, ontkenning, kloof tussen kennis en actie, enz.).</p> <p>Hoe kunnen we deze uitdagingen aangaan en een transitie bevorderen?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Camille Mougiana, klinisch psycholoog en doctoraatsonderzoeker, KU Leuven, (B W) • Julia Pruy, gedetacheerd professor, Psychosociaal en educatief ondersteuningscentrum (L) • Evelyne Otten, Waalse Overheidsdienst, Eenheid Milieubewustzijn (B W)
16.30 – 17.00	Pause-café CafeTree.
17.00 – 19.00	<p>SESSIE 4: Best Practices</p> <p>Presentatie van initiatieven op het vlak van goede praktijken inzake educatie en bewustmaking in de Benelux:</p> <p>Individuele presentaties. Ruimte voor participatieve projecten en de "whole school"-approach</p> <ul style="list-style-type: none"> • “Loopbanen kiezen in de ecologische transitie” - Kathleen Lapie, Maison de l’orientation (L) • “Empowering Future Educators: Integrating Climate Change Education & Inner Development Goals” - Steven Van den Panhuyzen, Education Officer, WWW-Belgium Scholen (B) • “Lokale en nationale betrokkenheid bij wereldwijde klimaatrechtvaardigheid eisen en bevorderen door nauwe samenwerking tussen Noord en Zuid” - Birgit Engel, Gediplomeerd geograaf en trainer in ontwikkelingseducatie, verantwoordelijk voor politieke en educatieve training, Action Solidarité Tiers-Monde en Klima Bündnis Lëtzebuerg

	<ul style="list-style-type: none"> • “Klimaatverandering in Luxemburg: presentatie van een activiteit voor middelbare scholen en een breder project” - Lina Reding, Jeanne Scholtes, Equipe “ Vivre la Nature, ” Service national de la Jeunesse (L) • “Het klimaat en ik: activiteiten van het Natuur- en Boscentrum Biodiversum” - Luc Gossman, animator, Administration Nature et Forêts (L) • “Duurzame digitalisering” (met de nadruk op de koolstofvoetafdruk van het gebruik van digitale media) - Anne Scheer, Naturpark Öewersauer ; Eva Rabold, Naturpark Our ; Isabelle Lorig, Natur-& Geopark Mëllerdall (L) • “CarbonNerds” en rekenmachines voor koolstofvoetafdruk, Dr Claudia Hitaj, Ministerie van Milieu, Klimaat en Biodiversiteit (L) • “Youth4planet: korte presentatie van onze acties en doelstellingen” - Tobias Hower, youth4planet (L) • “Een cursus klimaateducatie, van betonnen woestijnen tot eetbare binnenplaatsen” - Amélie Brenner, Valérie Klein, Centre d’Initiative et de Gestion locale d’Esch-sur-Alzette (L) • “CO2 footprint from digital consuming” - Eva Rabold, Naturpark Our (LU) • “Bewustmakings- en ondersteuningsactiviteiten van Klima-Agence en het programma Klimaatpact voor gemeenten in Luxemburg” - Fenn Faber, Klima Agence Luxembourg (L) • “IMPACT Project ” - Dr J. Boeve-de Pauw, Universiteit van Utrecht (NL) • “ESE, Educatie voor duurzaamheid en milieu, geeft op een leuke en wetenschappelijke manier inzicht in ons milieu.” - Marie-Alix Dalle, Julien Gannard, ESE - Education à la Soutenabilité et à l’Environnement. (L) • “Move : activiteiten voor jongeren” - Tania Duprez, Verantwoordelijke activiteiten - jeugdprojecten, Mouvement écologique (L)
	Einde van dag 1

DAG 2: DONDERDAG 27 MAART – Methoden om klimaateducatie te versterken	
8.45	<i>Onthaal</i>
9.00	<p>SESSIE 5: Ervaringen van de Klimaatjongeren</p> <p>De Climate Youth Delegates hebben een jaar lang gewerkt om de stem van jongeren in Luxemburg te vertegenwoordigen en ons te vertellen over hun ervaringen en aanbevelingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Climate youth delegates CYD Luxembourg - Natasha Lepage & Frida Thorsteinsdottir • Climate youth delegates - Gaëtan de Baene (B), Sarah Nasrawi (NL) & Tommy Blomvliet (NL)
10.00 – 11.30	<p>Twee verschillende, parallelle workshops:</p> <p>SESSIE 6 a: Klimaateducatie in het schoolprogramma</p> <p>Voorbeeld St Georges for Whole school approach</p> <p>Voorbeelden van de situatie in Nederland:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anne-Marie McHugh, Sustainability Coordinator, <i>St Georges International School (L)</i>. • Peter Duifhuis, onderzoeker en lerarenopleider, <i>Hogeschool Utrecht, Freudenthal Institute, Universiteit Utrecht (NL)</i> • Stijn Folkerts, lerarenopleider, <i>Hogeschool Utrecht (NL)</i> • Dr J.N.A. Boeve-de Pauw, Associate Professor of Science Education, <i>Freudenthal Institute, Universiteit Utrecht (NL)</i> • Michiel van Harskamp, onderzoeker, <i>Freudenthal Institute, Universiteit Utrecht (NL)</i> <p>SESSIE 6 b: Hoe de communicatie rondom klimaat en milieu verbeteren voor verschillende doelgroepen: do's en don'ts.</p> <p><i>Hoe kunnen we deze uitdagingen aangaan? Wat zijn de belangrijkste te volgen en te vermijden denksposen?</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Selma Weber, communicatie-experte, <i>Musée National d’Histoire Naturelle (L)</i>
11.30 – 12.00	SLOTSESSIE: Conclusies

